

УДК 316.342

СОЦІАЛЬНИЙ КОНТРОЛЬ: БАЗОВІ ПЕРСПЕКТИВИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО АУДИТУ

О. В. Мазурик

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
вул. Володимирська, 64, 01601, Київ, Україна,
ma_er@mail.ru*

У статті подано критичний огляд змістовних інтерпретацій соціального контролю як універсального та необхідного механізму саморегулювання суспільства з метою підтримання соціального порядку. Аргументована значущість досліджень соціального контролю та різних видів контрольної діяльності, зокрема аудиту як його специфічної форми.

Ключові слова: соціальний контроль, соціальний аудит, контрольна діяльність.

Соціальний контроль є невід'ємною і всеохоплюючою складовою життєдіяльності будь-якого суспільства. Одним із різновидів контрольної діяльності, що набуває все більшого поширення у практиці сучасного суспільства є аудиторські обстеження. Розпочавшись у бухгалтерській (фінансовій) сфері, аудит поступово розповсюджується на управлінську, організаційну, політичну, освітню, екологічну та інші види діяльності. Відповідно виокремлюються організаційний, екологічний, освітній аудит, аудит якості, управління персоналом тощо, які, по суті, є різновидами соціального аудиту. Проте залишається незмінною сутність аудиту як специфічної форми контролю.

Поява нових видів аудиту та тенденції їхньої активної інституалізації викликають необхідність прийняття відповідних нормативних документів, удосконалення методології та методики його проведення, що ставить перед дослідниками в цій галузі невідкладні завдання щодо забезпечення цих процесів науково обґрунтованими конструктами.

Отже, **проблема** полягає у протиріччі між наявною потребою в необхідності концептуалізації поняття соціальний аудит та відсутністю існуючого теоретико-методологічного підґрунтя цього поняття у соціологічній традиції вивчення соціального контролю.

Публікації за цією тематикою можна умовно розділити на дві групи. Перша присвячена власне соціологічним розробкам поняття соціального контролю та його ролі в регулюванні соціально-економічних відносин. Це, передусім, фундаментальні праці А. Бандури, Д. Блека, Л. Козера, Р. Мертона, Дж. Роттера, Н. Смелзера, Т. Шибутані та ін. У пострадянській соціології регулятивна та регламентуюча функції соціального контролю розкриваються у працях Б. Афанасьєва, А. Габіані, Я. Гілинського, В. Кудрявцева, І. Маточкіна, В. Смолькова та ін. Особливо актуальними для нашого наукового пошуку

виступають дисертаційні дослідження С. Абакумова, О. Кузнецової, Т. Мангушевої, Д. Писачкіна та О. Сельської [1, 2, 3, 4, 5]. До числа науковців, які займаються дослідженням проблематики соціального контролю в Україні, необхідно віднести Н. Бойко, К. Кондова, С. Спільника, В. Степаненко та ін. [6, 7, 8, 9]

Друга, менш представницька група публікацій, і, особливо в соціологічному плані, – висвітлює проблеми становлення соціального аудиту як нового напрямку соціально-контрольної діяльності в сучасному суспільстві. Під соціальним аудитом розуміється спосіб всебічної та об'єктивної оцінки стану соціальних відносин на різних рівнях (корпоративному, муніципальному, галузевому, регіональному, національному), що дає змогу визначити потенційні загрози погіршення соціального клімату, резерви розвитку людських ресурсів тощо. Російські науковці Ф. Алієв, Д. Резніченко, Г. Селіна, Е. Смирнов [10, 11, 12, 13] та деякі інші в своїх дисертаційних дослідженнях вже розпочали розроблення цього напрямку. Проте жоден із перелічених дослідників не розглядає безпосередньо соціальний аудит як специфічну форму та прояв соціального контролю. Тому **мета** даної статті полягає у розвитку наукових уявлень про пізнавальні можливості поняття “соціальний контроль” у контексті генези та розвитку сучасних форм і методів організації та регулювання соціоекономічних відносин, зокрема для концептуалізації поняття соціальний аудит.

Перші трактування соціального контролю відносяться до кінця XIX століття. Втім, кому належить першість серед учених у використанні поняття “соціальний контроль”, ясності немає і до цього дня. За одними джерелами, цей термін увів у науковий обіг Г. Тард, який розумів під соціальним контролем повернення злочинців до нормального життя. Згідно іншими даними, у 1894 році його вперше використали представники ранньої американської соціології А. Смолл і Дж. Вінсент [14].

На рубежі XX століття Е. Росс одним із перших розглядав соціальний контроль як цілеспрямоване і свідоме “домінування над цілями і діями індивіда, здійснюване від імені групи”. Е. Росс широко трактував поняття соціального контролю, відводячи йому роль системостворюючого чинника суспільного життя. Росс систематизував основи соціального порядку, які він пов'язував з такими чинниками, як громадська думка, законодавство, релігія, освіта, мистецтво, соціальні церемонії [15].

Разом з Россом проблемою соціального контролю займався Роберт Парк, який основні соціальні проблеми зводив до “організації контролю”, розглядаючи його як оптимальний спосіб взаємодії “соціальних сил” і “людської природи”, за допомогою якого досягається суспільна згода.

Розуміння соціального контролю Россом зробило певний вплив на інтерпретацію цієї категорії Ч. Кулі в роботі “Людська природа і соціальний порядок”, де ним розглянуті наслідки групового тиску на особу [16].

Вплив Росса відчував на собі й У. Самнер, який у роботі “Народні звичаї” показав, як традиції, манери, звички і мораль створюють основу для соціального контролю, над якими потім надбудовується формальна система законодавства [17]. Самнер розглядав контроль як примусовий “колективний тиск” на членів суспільства, що забезпечує його стабільність.

Зауважимо, що Росс, Кулі і Самнер спиралися на метатеоретичний концепт Т. Гоббса про порочну природу людини як руйнівну антисоціальну силу, приборкати яку на

користь забезпечення соціального порядку може тільки сильна держава за допомогою тиску соціальних інститутів права, моралі, громадської думки, релігії і репресивних санкцій.

Пізніше Ч. Кулі у концепції “соціального дзеркала” і Дж. Мід в теорії “узагальненого іншого” розвинули уявлення про механізм соціального контролю, який здійснюється не тільки за допомогою репресивного придушення індивідуальності, але і за допомогою її створення [16]. Особа формується в результаті інтеракції з найближчим соціальним середовищем, освоюючи артикульовані ним вимоги, правила, норми. Звідси розвивається здатність індивіда приймати точку зору інших людей, підлаштовувати свою поведінку під різні соціальні ролі, і тоді соціальний контроль може діяти як внутрішній самоконтроль. До схожих висновків, хоча і з деякими обмовками, прийшли свого часу З. Фройд і Ж. Піаже [18].

Загалом перші трактування соціального контролю зводилися до здатності групи або суспільства до саморегулювання і збереження гармонії та єдності в соціальному житті, отже, розглядалися в контексті забезпечення соціального порядку.

Зазначимо, що більшість цих трактувань були недостатньо конкретними. Так, наприклад, Л. Бернард прирівнював соціальний контроль до впливу, який створює поведінка будь-якого індивіда на поведінку інших людей [19, с. 27]. Зрозуміло, що в таких гранично широких формулюваннях немає місця для неавтоматичного контролю, важко розрізнити самоконтроль і зовнішній контроль. Звідси дослідники розвивають поняття “соціальний контроль”. Так, більш містку версію висуває антрополог Р. Берндт, на думку якого соціальний контроль охоплює всі процеси і процедури, які регулюють поведінку, чинячи тиск на індивідів і групи для того, щоб вони відповідали певним нормам.

Теоретик-девіантолог А. Коен визначає соціальний контроль як набір “організованих способів, за допомогою яких суспільство впливає на поведінку людей, які визначаються як девіанти: ті, хто створює проблеми, загрози, чинить занепокоєння, або є небажаними в деяких відносинах” [19, с. 28]. Поняття соціального контролю використовує і М. Фуко при вивченні того, як індивіди дисциплінуються і регулюються за допомогою нагляду, а також влади експертного знання та інших регулюючих структур.

За оцінкою Р. Айкерса, соціальний контроль включає “нормативну систему, що складається з правил про те, як люди повинні і не повинні поводитися, а також системи формальних і неформальних механізмів, що використовуються для протидії девіантним формам поведінки і пошуку узгоджень з цими нормами. Неформальний контроль існує в сім’ї, в колі друзів, в церквах, у відносинах з сусідами і в інших групах у суспільстві. Формальний контроль включає закон і систему правосуддя, в якій правила офіційно проголошені і приведені в життя юридично уповноваженими представниками” [20].

Не дивлячись на інтенсивність девіантологічних досліджень, термін “соціальний контроль” ще тривалий час залишається не остаточно визначеним, дискусійним. На сьогодні в енциклопедичній і науковій літературі трапляються різні його тлумачення. Так, в соціологічному словнику, підготовленому Д. Мітчелом, соціальний контроль розуміється вельми широко як діяльність, пов’язана з підтримкою соціального порядку і стабільності. У вузькому значенні це поняття відноситься до спеціалізованих засобів, призначених для підтримки порядку [21].

Низка трактувань соціального контролю дається в контексті соціального регулювання і протидії різним формам девіантної поведінки. Невипадково в соціологічному словнику Блекуелла під соціальним контролем розуміється сукупність способів, якими в соціальних системах регулюються думки, відчуття і поведінка людей. Контроль здійснюється через різні форми примушення, починаючи від здатності батьків фізично карати дитину до здатності держави в особі судової системи ув'язнювати злочинців, а також права лікарів-психіатрів призначати ліки, щоб зробити керованими важких пацієнтів. Проте тільки примушення, на думку авторів словника, зазвичай виявляється неефективним – набагато важливішим є процес соціалізації, тобто набуття ідентичності з соціальною системою, її нормами і цінностями (страх виключення, відчуття провини, що досягаються через інтерналізацію моральних стандартів в ході соціалізації) [22]. У словнику Н. Аберкромбі, С. Хілла, Б. Тернера наголошується, що соціальний контроль досягається поєднанням чинників схильності до підпорядкування, примушення і прихильності соціальним цінностям [23].

У енциклопедичному соціологічному словнику соціальний контроль трактується як “спосіб саморегуляції системи, що забезпечує впорядковану взаємодію складових її елементів за допомогою нормативного (в т.ч. правового) регулювання” [24, с. 194]. Соціальний контроль розглядається як елемент більш загальної системи регулюючих впливів на поведінку індивідів з боку суспільства. Відмінними рисами цієї форми впливу є впорядкованість, формалізованість, категоричність вимог, що висуваються індивіду, їх нормативність та забезпеченість санкціями (як формальними, так і неформальними) [24, с. 194]. Близьким до цього є визначення поняття в соціологічному енциклопедичному російсько-англійському словнику, що тлумачить соціальний контроль як “сукупність позитивних і негативних санкцій, які спонукають індивідів слідувати загальноприйнятим цінностям і нормам” [25]. Таке уявлення про механізм соціального контролю є дещо однобічним. Справді, в процесі соціального контролю індивід та суспільство стикаються між собою, проте їхня взаємодія набуває більш складного характеру, ніж проста “підгонка” індивідуальних якостей під певний соціальний стандарт.

У словнику-довіднику під редакцією Ж. Тощенко ми знаходимо таке визначення: “Соціальний контроль – це процес і соціальний механізм спостереження (нагляду) з метою забезпечення функціонування соціальної системи відповідно до прийнятих норм, а також підтримки соціально прийнятних зразків поведінки” [26, с. 252]. На думку більшості дослідників, соціальний контроль досягається поєднанням слухняності, примушення і прихильності соціальним цінностям. Так, Т. Парсонс визначив соціальний контроль як процес протидії девіантній поведінці та підтримання соціальної стабільності, що здійснюється за допомогою застосування санкцій.

У вітчизняній юридичній літературі соціальний контроль зазвичай розглядається як сукупність норм, інститутів і відносин, спрямованих на забезпечення поведінки людей відповідно до тих норм поведінки, що охороняються суспільством, державою, соціальними групами та виражають їх інтереси. Детальніше юридичні варіації цього поняття представлені в спеціальній літературі [27, 28, 29, 30, 31].

Я. Гілінський визначає соціальний контроль у широкому значенні як “механізм самоорганізації (саморегуляції) і самозбереження суспільства шляхом встановлення і

підтримки в даному суспільстві нормативного порядку, усунення або нейтралізації або мінімізації відхильної (девіантної) поведінки” [32]. У вузькому значенні соціальний контроль, за Гілінським, є “сукупністю засобів і методів дії суспільства на небажані форми девіантної поведінки з метою їх елімінавання (усунення) або скорочення, мінімізації” [33].

Соціологи і криминологи соціологічної орієнтації звертають увагу головно на соціальні відносини, які дозволяють “приборкати злочин”. Тим самим термін “соціальний контроль” в девіантологічному значенні характеризує механізм протидії деліктам з боку органів охорони правопорядку, правосуддя, соціального забезпечення і соціалізації.

Цей соціальний механізм покликаний впливати на негативну девіантність і, передусім, делінквентність (запобігати, знижувати масштаби, трансформувати її структуру) і забезпечувати слідування соціальним нормам шляхом слухняності, примушення і прихильності соціальним цінностям. Він реалізується із застосуванням неформальних і формальних санкцій, шляхом накладення позитивних (нагорода за П. Сорокіним) і негативних (кара) санкцій.

Соціологічні інтерпретації соціального контролю включають як регулювання індивідуальної поведінки через інтерналізацію соціальних норм (саморегуляція), так і регулювання поведінки за допомогою зовнішніх або екстернальних (правових і моральних) соціальних санкцій (нагорода – за відповідність нормам, кара – за відхилення від них).

Інтерпретації соціального контролю у низці підходів мають критичне смислове навантаження. Так, наприклад, у феміністській теорії він розглядається як форма домінування в таких соціальних інститутах, як сім’я або капіталістична держава; у теоріях стигматизації характеризується як джерело вторинної девіантності.

Підходи до розуміння соціального контролю, як бачимо, не відрізняються одноманітністю, що пояснює нові спроби соціологів, які працюють в конкуруючих парадигмах, уточнити це поняття. Звідси представляється доречним ще раз звернутися до вивчення праць соціальних теоретиків, які подбали про концептуалізацію і розроблення теорій соціального контролю.

На думку Т. Парсонса, соціальний контроль є загальним процесом, за допомогою якого розбіжності між соціальними очікуваннями і фактичною поведінкою зводяться до мінімуму. Я. Щепанський визначає соціальний контроль як систему засобів, за допомогою яких формується конформізм членів суспільства.

П. Штомпка вважає, що соціальний контроль – це система соціальних санкцій, негативних і позитивних, а також агентів – груп, організацій, інститутів, що застосовують ці санкції. Штомпка звертає увагу на існування певних меж (границь) соціального контролю, зауважуючи, що накладення санкцій занадто поблажливих, або, навпаки, занадто жорстких призводять до помилок соціалізації.

Спираючись на концепцію П. Бергера можна стверджувати, що сьогодні будь-яка теорія соціального контролю буде неповною, а, отже, вводитиме в оману, якщо не візьме до уваги елемент обману і маніпуляції.

Теорія соціального контролю, розроблена Т. Хірші (1969), привертає особливу увагу. Використовуючи дані свідчень ув’язнених, Т. Хірші встановив, що особи, які

порушують закон, меншою мірою прив'язані до батьків, мало займалися властивою до їхнього віку діяльністю, відчувають меншу пошану до закону і порядку.

За Ж. Гурвічем, “соціальний контроль може бути визначений як сукупність культурних моделей, соціальних символів, колективних значень, цінностей, ідей та ідеалів, так само як дій і процесів, які їх охоплюють, розглядають і використовують і за допомогою яких кожне глобальне суспільство, кожна приватна група, кожна форма соціабельності і кожен індивід, долають антиномії, напруги і конфлікти, які їм властиві, шляхом тимчасової і нестабільної рівноваги, знаходячи також точки зіткнення для нових зусиль, спрямованих на колективну творчість (творення)” [34].

За визначенням В. Городяненка, соціальний контроль – засіб саморегуляції соціальної системи, що забезпечує упорядковану взаємодію її елементів шляхом нормативного (у тому числі й правового) регулювання [35].

Соціальний контроль охоплює контрольовану діяльність індивідів і контролюючу діяльність соціальних інститутів. Взаємодія індивіда і суспільства виявляє внутрішню суперечність соціального контролю, оскільки людина не може набути своєї індивідуальності, соціальних якостей поза суспільством. Водночас особистість не зможе набути, розвинути свою індивідуальність, сліпо, автоматично пристосовуючись до зразків культури.

Динамічна модель соціального контролю має такі основні елементи: індивід, соціальна спільнота (група, клас, соціальна організація, суспільство), індивідуальна дія, соціальна (групова) дія. Відомо, що індивідуальна і соціальна дії співвідносяться як контрольоване і контролююче. Йдеться саме про взаємодію, а не про односпрямований контроль. Акт соціальної (групової) дії, виступаючи в системі соціального контролю у формі реакції на індивідуальну поведінку, виконує функцію соціального стимулу (позитивного або негативного), який визначає особливості подальших індивідуальних актів. Індивід (індивідуальна дія) і соціальна група (соціальна дія) є вхідними елементами системи соціального контролю. До неї також належать соціально-психологічні чинники, які, перебуваючи у структурі суб'єктів дії (індивіда і соціальної групи), безпосередньо впливають на характер і спрямування відповідно індивідуальної і соціальної дій. Це самооцінка суб'єкта (індивіда, соціальної групи); сприймання і оцінка суб'єктом соціальної ситуації (соціальна концепція), у межах якої діють відповідно як індивід, так і соціальна група.

Важливими атрибутами та елементами соціального контролю є цінності, норми, звички, звичаї, санкції, які виникають та існують унаслідок дії соціальних інститутів.

Культура кожного суспільства та спільноти має свої цінності. Поряд з ними існують загальнолюдські, котрі забезпечують цілісність соціальних систем, здатність їх до виживання у перехідні періоди [35].

П. Штомпка в своїй теорії соціального становлення стверджує, що спільний знаменник історичної тенденції, який охоплює механізм соціального становлення, може бути знайдений в зростаючому контролі над середовищем, а саме в управлінні ним і у відособленні від нього [36, с. 290].

Отже, проаналізувавши основні визначення та інтерпретації соціального контролю,

виокремимо такі положення, які будуть використані для концептуалізації соціального аудиту.

1. Основу соціального контролю, а значить і аудиту, створюють традиції, манери, звички і мораль певного соціального середовища і суспільства загалом.

2. У системі соціального аудиту і соціального контролю існують формальні і неформальні механізми.

3. Соціальний аудит, як і соціальний контроль, може бути зовнішній і внутрішній (самоконтроль).

4. В обох типах контрольної діяльності застосовуються як позитивні, так і негативні санкції.

5. Важливими елементами соціального контролю є норми і цінності певного суспільства (спільноти). За аналогією, для формування системи соціального аудиту важливо застосовувати як “власні” норми і правила (національні стандарти), так і “загальнолюдські” (міжнародні стандарти).

6. Існують певні межі, в рамках яких здійснюється соціальний контроль (аудит). Занадто “м’які” або занадто сурові засоби призводять до помилок соціалізації або незапланованих результатів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Кузнецова Е. М. Социальный контроль как элемент социального управления : дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / Кузнецова Е. М. – Омск, 2006. – 175 с.
2. Абакумов С. А. Развитие гражданского общества как фактор оптимизации социального контроля над деятельностью государства в условиях глобализации (Социологический аспект) : дис. ... канд. социол. наук : 22.00.08 / Абакумов С. А. – М., 2006. – 261 с.
3. Писачкин Д. В. Проблемы гуманитаризации системы социального контроля: дис. ... канд. филос. наук : 09.00.11 / Писачкин Д. В. – Саранск, 2008. – 147 с;
4. Сельская О. В. Совершенствование социального контроля над деятельностью административной организации вуза : дис. ... канд. социол. наук : 22.00.08 / Сельская О. В. – М., 2006. – 196 с.
5. Мангушева Т. С. Социальный контроль организации в условиях демократизации управленческих отношений : дис. ... канд. социол. наук: 22.00.08 / Мангушева Т. С. – Саратов, 2006. – 148 с.
6. Бойко Н. Социальный контроль и демократизация общества / Н. Бойко. – К.: Институт социологии НАНУ, 2007. – 272 с.
7. Кондов К. Особливості генези та розвитку функціоналістської концепції соціального контролю / К. Кондов // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. пр. – К.: Фенікс, 2010. – Вип. 10. – С. 58–67.
8. Спільник С. І. Соціальний контроль як чинник розвитку суспільства: соціально-філософський аналіз: дис. ... канд. філос. наук : 09.00.03 / С. І. Спільник. – Запоріжжя, 2006.
9. Степаненко В. Влада і незалежний громадський контроль. Щодо проблем демократичного процесу в Україні / В. Степаненко // Віче. – 2000. – № 6. – С. 8–20.
10. Алиев Ф. А. Социальный аудит в контексте социальной ответственности крупных российских корпораций: автореф. дис... канд. экон. наук: 08.00.05 / Алиев Ф. А. – М., 2008. – 20 с.

11. *Резниченко Д. В.* Социальный аудит деятельности местных администраций : автореф. дис... канд. социол. наук: 22.00.08 / Резниченко Д. В. – Екатеринбург, 2004. – 22 с.
12. *Селина А. И.* Организационно-методические аспекты аудита системы управления персоналом предприятий : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Селина А. И. – М., 2007. – 229 с.
13. *Смирнов Э. А.* Организационный аудит систем управления: дис. ... д-ра экон. наук : 08.00.05 / Смирнов Э. А. – М., 2004, 334 с.
14. *Small A.W.* An introduction to the study of society / A.W. Small, G.E. Vincent. – New York: American Book Co., 1894.
15. *Ross E. A.* Social Control. A Survey of the Foundations Order / E. A. Ross. – Cleveland – London, 1969. – 416 p.
16. *Cooley C. H.* Human nature and the social order / C. H. Cooley – New York; Scribners, 1902.
17. *Sumner C.* The Sociology of Deviance. An Obituary / C. Sumner. – Buckingham; Open University Press, 1994.
18. *Coser L. A.* The notion of control in sociological theory / L. A. Coser // J.P. Gibbs (ed.) Social control: Views from the social sciences. – Beverly Hills, 1982.
19. *Комлев Ю. Ю.* Теория рестриктивного социального контроля: монография / Ю. Ю. Комлев. – Казань: КЮИ МВД России, 2009. – 154 с.
20. *Akers R. L.* Criminological theories: Introduction and Evaluation. 2-nd ed. / R. L. Akers. – Los Angeles, 1997.
21. A New Dictionary of Social Sciences / ed. D. Mitchell. – New York, 1979.
22. The Blackwell dictionary of sociology: A user's guide to sociological language / Ed. Johnson A. G. – Cambridge, 1995.
23. *Аберкромби Н.* Социологический словарь / пер. с англ. под ред. С. А. Ерофеева / Н. Аберкромби, С. Хилл, Б. С. Тернер. Казань: Изд-во Казанск. ун-та, 1997. – С. 303.
24. Социологический словарь / отв. ред. Г. В. Осипов, Л. Н. Москвичев; уч. секр. О. Е. Чернощек. – М. : Норма, 2008. – 608 с.
25. Социологический энциклопедический русско-английский словарь: более 10000 единиц / С. А. Кравченко. М: ООО “Издательство Астрель”; ООО “Издательство АСТ”; ООО “Транзиткнига”, 2004. – С. 177.
26. Тезаурус социологии: темат. слов.-справ. / под ред. Ж. Т. Тошенко. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 487 с.
27. *Пеньков Е. М.* Социальные нормы – регуляторы поведения личности. – М., 1972;
28. *Игошев К. Е.* Социальный контроль и профилактика преступлений. Горький, 1976;
29. *Кудрявцев В. П.* Правовое поведение: норма и патология / В. П. Кудрявцев. – М., 1982;
30. Криминология: учебник для юридических вузов / под общ. ред. доктора юрид. наук, проф. А. И. Долговой. – М.: Издательская группа НОРМА-ИНФРА., 1999;
31. *Туриянский И. Е.* Социальный контроль подростково-молодежной делинквенции: социологические концепции и практики: дис. ... канд. социол. наук: 22.00.08 / И. Е. Туриянский. – Казань, 2004.
32. *Гилинский Я. И.* Социальный контроль над девиантностью в современной России: теория, история, перспективы / Я. И. Гилинский. Социальный контроль над девиантностью. СПб.: Филиал Института социологии РАН, Балтийский институт экологии, политики и права, 1998. – С. 428.
33. *Гилинский Я.* Девиантология: Социология преступности, наркотизма, проституции, самоубийств и других “отклонений” / Я. Гилинский. 2-е изд., испр. и доп. СПб.: Издательство Р. Арсланова “Юридический центр Пресс”, 2007. – С. 428.

34. *Gurvitch G.* Dialectique et sociologie. – P.: Flammarion, 1972. – P. 297.
35. *Городяненко В. Г.* Соціологія: підручник. – К.: “Академія”, 2003. [Електронний ресурс]: Електрон. дан. (1 файл). – Режим доступу до джерела: <http://politics.ellib.org.ua/pages-1390.html>.
36. *Штомпка П.* Социология. Анализ современного общества : пер. с польск. С. М. Червонной. – М.: Логос, 2005. – 664 с.

SOCIAL CONTROL: THE BASIC PROSPECTS OF SOCIAL AUDIT CONCEPTUALIZATION

O. V. Mazuryk

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Volodymyrs'ka str. 60, Kyiv, 01033, Ukraine,
ma_er@mail.ru*

The article presents critical review of rich in content interpretations of social control as universal and necessary mechanism of self-regulation of society with the purpose of support of social order. The meaningfulness of researches of social control and different types of control activity argued, in particular audit as his specific form.

Key words: social control, social audit, control activity.

СОЦИАЛЬНЫЙ КОНТРОЛЬ: БАЗОВЫЕ ПЕРСПЕКТИВЫ КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИИ СОЦИАЛЬНОГО АУДИТА

О. В. Мазурик

*Киевский национальный университет имени Тараса Шевченка,
ул. Владимирская, 64, 01601, Киев, Украина,
ma_er@mail.ru*

В статье представлен критический обзор содержательных интерпретаций социального контроля как универсального и необходимого механизма саморегуляции общества с целью поддержания социального порядка. Аргументирована значимость исследований социального контроля и разных видов контрольной деятельности, в частности аудита как его специфической формы.

Ключевые слова: социальный контроль, социальный аудит, контрольная деятельность.

Стаття надійшла до редколегії 18.05.2011

Прийнята до друку 20.06.2011